

سبک‌های دلبستگی، کارکرد خانواده و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان دختر با والد مطلقهفرشته قنبری^۱، مهدی خانجانی^{۲*}^۱ گروه روان‌شناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، رودهن، ایران^۲ گروه روان‌شناسی عمومی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران**چکیده**

در حوزه استفاده از اینترنت و تأثیرات روان‌شناختی مثبت و منفی آن در تحقیق‌های مختلف به نتایج متفاوتی دست‌یافته‌اند. هدف از پژوهش حاضر مقایسه سبک‌های دلبستگی، کارکرد خانواده و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان دختر با والد مطلقه و عادی بود. در یک مطالعه از نوع علی-مقایسه‌ای ۱۰۰ شرکت‌کننده به روش نمونه‌گیری هدفمند از میان دانش‌آموزان دختر ۱۸ تا ۱۲ سال منطقه پنج تهران در نیم سال دوم تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های اعتیاد به اینترنت، کارکرد خانواده و سبک‌های دلبستگی پاسخ دادند. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک متغیره نشان دادند که کارکرد خانواده، سبک دلبستگی ایمن و سبک‌های تربیتی با اعتیاد به اینترنت رابطه منفی و سبک دلبستگی ناایمن با اعتیاد به اینترنت رابطه مثبت داشت، همچنین سبک‌های دلبستگی نقش واسطه‌ای معنی‌داری در ارتباط بین سبک‌های تربیتی والدین و اعتیاد به اینترنت داشت. نتایج نشان دادند که فرزندان طلاق از سطوح بالای سبک دلبستگی دوسوگرا و سطوح کمتر سبک دلبستگی ایمن برخوردار بودند، بعلاوه میزان بیشتر اعتیاد به اینترنت در فرزندان طلاق در مقایسه با فرزندان مشاهده شد.

کلیدواژه‌ها: اعتیاد به اینترنت؛ دختران؛ سبک‌های دلبستگی؛ طلاق**مقدمه**

از مهم‌ترین معضلاتی که بر فرد، جامعه و به‌خصوص کودکان، آسیب‌های مخرب و منفی دارد، تعارضات زناشویی و اختلاف والدین و در نهایت جدایی و طلاق است (کاوایان، خجسته‌کاشانی و تهامی، ۱۳۹۶). از نظر کودکان، از هم پاشیده شدن خانواده پایان یافتن دنیای آن‌ها است. اختلافات خانوادگی معضلی است که نه تنها کانون امن خانواده را در هم می‌ریزد و سلامت جسمی و روانی کودکان را مختل می‌کند، بلکه نظم و امنیت اجتماعی را نیز به شدت تهدید می‌کند (عاصمی، زارع، علیپور و غباری بناب، ۱۳۹۴). آثار سوء طلاق بر این کودکان عبارت‌اند از: احساس گناه زیاد، اجتماعی بودن کم، کناره‌گیری زیاد، افسردگی زیاد، عزت‌نفس و اعتمادبه‌نفس پایین، رفتارهای خلاف کارانه و سوء استفاده‌های جنسی و جسمی، تقلید از الگوهای ناسالم مثل دروغ و دزدی، پرخاشگری، انکار و تکذیب، اضطراب زیاد، دردهای معده و سردردهای مکرر (کرمی، فخرآذری، قاسم زاده، ۱۳۹۳). با توجه به کاهش نسبت ازدواج به طلاق در ۱۰ سال اخیر (از ۱۰ درصد در سال ۱۳۸۲ به ۵ درصد در سال ۱۳۹۴) و افزایش روند روزافزون طلاق (۷۳۸۸۲ طلاق در سال ۱۳۸۲ به ۲۳۵۳۶۹ طلاق در سال ۱۳۹۵) در ایران (کاوایان، خجسته‌کاشانی و تهامی، ۱۳۹۶) و تأثیرات منفی آن بر کودکان در درازمدت و کوتاه‌مدت، روانشناسان بر آن هستند تا با شناسایی عوامل تأثیرگذار و پیامدهای ناشی از آن بتوانند روش‌های تخصصی و کارآمد را جهت کاهش اثرات منفی طلاق بر والدین و به خصوص کودکان به کار گیرند (عاصمی، زارع، علیپور و غباری بناب، ۱۳۹۴).

وقتی در کارکرد خانواده اختلالی به وجود آید، سلامت و عملکرد افراد تحت تأثیر قرار می‌گیرد. کارکرد خانواده روشی است که در آن اعضا در ارتباط اجتماعی و احساسی با حفظ روابط خویشاوندی با یکدیگر هستند و همچنین راهی است که افراد برای حل مشکلات خود تصمیم‌گیری کنند (بوتی و کولیگ، ۲۰۱۴). الگوی مک مستر شش بعد از زندگی خانوادگی را مورد ارزیابی و سنجش قرار می‌دهد: حل مسئله نشان‌دهنده توانایی حل مشکلات در سطحی که کارکرد خانواده را حفظ کند؛ ارتباطات به چگونگی تبادل اطلاعات در بین اعضای خانواده اطلاق می‌شود؛ نقش‌ها که کارایی شیوه خانواده در توزیع و انجام وظایف را نشان می‌دهد؛ پاسخ‌گویی عاطفی به توانایی اعضای خانواده برای پاسخ‌گویی متناسب هیجانی به محرک‌های مختلف اشاره می‌کند؛ آمیختگی عاطفی به میزان علاقه، توجه و سرمایه‌گذاری اعضای خانواده در برابر یکدیگر اشاره دارد و کنترل رفتاری که استانداردها و آرزوهای رفتاری را توصیف می‌کند (میلر، رایان، کتر، بیشاب و اپستین، ۲۰۰۰).

* پست الکترونیک نویسنده مسئول: khanjani.mahdi@gmail.com

از آنجا که کودکان طلاق با شرایط به هم‌ریخته و آسیب‌دیده کارکرد در خانواده روبرو هستند، مشکلات جدی در حوزه سلامت روان و عملکرد فردی در حوزه‌های مختلف دارند (دوموکوس و همکاران، ۲۰۱۱).

در این میان، یکی از مشکلاتی که می‌تواند گریبان‌گیر فرزندان طلاق شود، اعتیاد به اینترنت است (دوموکوس، کرتو، ناگی و میهای، ۲۰۱۱). اعتیاد به اینترنت را خواسته‌ای غیرقابل کنترل برای استفاده افراطی از اینترنت تعریف می‌کنند که با بی‌ارزش شمردن زمان‌های سپری شده بدون اینترنت، عصبانیت و پرخاشگری شدید در موارد محرومیت از آن و تخریب پیش‌رونده‌ی زندگی خانوادگی و اجتماعی فرد توأم است (کریم و نیگار، ۲۰۱۴). اینترنت به خودی خود ابزاری خنثی است که در اصل برای تسهیل فرایندهای پژوهشی در مؤسسات آکادمیک و نظامی طراحی شد. از این رو، استفاده از اینترنت را می‌توان روی یک طیف در نظر گرفت که در یک طرف آن استفاده معمول و مطلوب قرار دارد و در سوی دیگر استفاده آسیب‌زا قرار دارد (لام، ۲۰۱۵). استراوپولوس، الکساندرکی و موتی (۲۰۱۳) استفاده صحیح از اینترنت را این‌گونه تعریف می‌کند: بهره‌گیری از اینترنت با هدفی آشکار و در مدت زمان معین، بدون ایجاد رنج و ناراحتی شناختی یا رفتاری. ایمانی و شیرالی نیا (۱۳۹۵) نیز در پژوهشی تحت عنوان نقش کارکرد و فرآیند خانواده در اعتیاد به اینترنت نوجوانان نشان دادند که عملکرد کلی، ارتباط، پاسخ‌دهی عاطفی، آمیزش عاطفی و کنترل رفتاری با اعتیاد به اینترنت همبستگی مثبت نیرومند و خیلی بالا و نقش‌ها با این متغیر همبستگی ضعیف معنی‌داری دارد.

از سوی دیگر، به نظر می‌رسد مختل شدن دلبستگی این افراد می‌تواند پیش‌بین مشکلات بیشتری در آینده برای این افراد باشد چرا که مختل شدن کیفیت دلبستگی با مستعد بودن ابتلا به اختلالات اضطرابی، افسردگی اعتیاد و روابط پرخطر همراه است (تستا، گراندنیت، پوسوی، بروچسی، پرنه و همکاران، ۲۰۱۷؛ سابارا و بورلی، ۲۰۱۸). نظریه دلبستگی توسط بالبی مطرح شد و سپس آیزنهورث سه سبک دلبستگی کلی را معرفی کرد: ۱. سبک دلبستگی ایمن ۲. سبک دلبستگی نایمن اجتنابی ۳. سبک دلبستگی نایمن دوسوگرا (دونیتا و ماریا، ۲۰۱۵). دلبستگی را می‌توان جو عاطفی میان کودک و مراقب اولیه؛ که معمولاً مادر اوست، تعریف کرد و ملاکی برای جستجو کردن و میل به بودن نوزاد در کنار افراد مراقب است. این رفتار برای تسریع نزدیکی به فرد مطلوب طراحی شده است (پترومنوس و بک، ۲۰۱۸). افراد دلبسته ایمن بیشتر احتمال دارد که خود را دوست داشته‌ی و خوش مشرب بدانند، قادر باشند درماندگی خود را اعلام کنند و درخواست حمایت نمایند و احساس‌های منفی خود را در حل مساله تعدیل نمایند. برعکس، سبک مضطرب/ دوسوگرا با وابسته بودن، محتاج بودن و احساس دوسوگرا در روابط مشخص می‌شود. مهم‌ترین ویژگی افراد اضطرابی، سطح بالای اضطراب و وسواس، و تردید در مورد خود است (چانگ و چوی، ۲۰۱۴). موتا و ماتوس (۲۰۰۸) در پژوهشی نشان دادند که نوجوانان خانواده‌های عادی در مقایسه با نوجوانان خانواده‌های طلاق دلبستگی ایمن‌تری به والدین و همسالانشان داشته، از عزت‌نفس بالاتری برخوردار بودند و تعارض کمتری را تجربه کردند. نتایج اکبری (۲۰۱۶) در پژوهش خود نشان داد طلاق والدین در روابط صمیمی فرزندان بزرگسال تأثیر دارد. نتایج پژوهش جو (۲۰۰۵) نشان داد که نوجوانان خانواده‌های تک‌والدی دلبستگی ایمن کمتری نسبت به همسالان خود که با هر دو والد هستند دارند.

از آنجا که هر ساله تعداد زیادی از کودکان انحلال ازدواج والدین خود را تجربه می‌کنند و بایستی مجموعه تغییرات زندگی و سازگاری‌های جدید هیجانی را تحمل کنند، شناسایی عوامل مرتبط و همبسته با مشکلات این کودکان جهت طراحی مداخلاتی که بتواند در راستای بهزیستی آنان انجام شود، ممکن است بتواند از آسیب‌های جدی‌تر فردی و اجتماعی آن‌ها جلوگیری کند. از این رو، هدف پژوهش حاضر مقایسه سبک‌های دلبستگی، کارکرد خانواده و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان دختر با والد مطلقه و عادی بود.

روش

شرکت‌کنندگان

پژوهش حاضر از نظر زمانی گذشته‌نگر، از منظر هدف بنیادی و به لحاظ شیوه گردآوری داده‌ها به‌طرح‌های علی مقایسه‌ای تعلق داشت. در این پژوهش جامعه آماری دانش‌آموزان دختر ۱۲ تا ۱۸ سال منطقه پنج تهران در نیم سال دوم تحصیلی ۱۳۹۵-۹۶ بودند که از این میان ۱۰۰ دانش‌آموز فرزند طلاق به روش نمونه‌گیری هدفمند با لحاظ کردن ملاک‌های ورود به پژوهش شامل دامنه سنی ۱۲ تا ۱۸ سال، طلاق قانونی والدین، عدم بیماری جسمی و رضایت آگاهانه از پژوهش انتخاب شدند، همچنین گروه دانش‌آموزان عادی نیز (۱۰۰ نفر) با حداکثر همتاسازی در متغیرهای سن و تحصیلات انتخاب شدند.

ابزار

مقیاس دلبستگی کولینز و رید (۱۹۹۶): این مقیاس دارای ۱۸ عبارت است که پاسخ دهندگان در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای میزان موافقت یا مخالفت خود با هر یک از عبارات را بیان می‌کنند. این پرسشنامه دارای سه زیر مقیاس است: زیر مقیاس وابستگی که میزان

اطمینان و تکیه کردن آزمودنی به دیگران را نشان می‌دهد. زیر مقیاس نزدیکی که میزان صمیمیت و نزدیکی عاطفی آزمودنی با دیگران را می‌سنجد و زیر مقیاس اضطراب که میزان نگرانی فرد از طرد شدن را مورد ارزیابی قرار می‌دهد. هر یک از زیر مقیاس‌ها دارای ۶ عبارت است. ضریب اعتبار بازآزمایی این آزمون برای هر یک از سه زیر مقیاس نزدیکی، وابستگی و اضطراب به ترتیب، $0/68$ ، $0/71$ و $0/52$ گزارش شده است. در ایران نیز میزان قابلیت اعتماد با استفاده از روش آزمون - آزمون مجدد به صورت همبستگی بین دو اجرا بر روی نمونه‌ای با حجم ۱۰۰ نفر آزمودنی با فاصله زمانی یک ماه از یکدیگر بیانگر آن بود که تفاوت بین دو اجرای مقیاس‌های A، D و C در RASS معنادار نبوده است و این آزمون در سطح 95% قابل اعتماد است (حمیدی، ۲۰۰۸).

آزمون/اعتیاد به اینترنت: این آزمون که بر اساس کارهای یانگ (۱۹۹۸) طراحی شده است شامل ۲۰ گویه بوده که در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از "به ندرت" تا "همیشه" نمره‌گذاری می‌شود. اما یانگ (۲۰۱۱) با افزودن گزینه‌ی "در مورد من صدق نمی‌کند" آن را به مقیاسی ۶ درجه‌ای تبدیل نمود که در آن به گزینه‌ی "در مورد من صدق نمی‌کند" نمره‌ی صفر، "به ندرت" نمره‌ی ۱، "گاهی اوقات" نمره‌ی ۲، "خیلی وقت‌ها" نمره‌ی ۳، "اغلب اوقات" نمره‌ی ۴ و "همیشه" نمره‌ی ۵ تعلق می‌گیرد. هرچه نمره بیشتر باشد سطح اعتیاد به اینترنت بالاتر است به گونه‌ای که: $30-0$ دامنه‌ی طبیعی، $31-49$ اعتیاد خفیف، $50-79$ اعتیاد متوسط و $80-100$ اعتیاد شدید را نشان می‌دهد (یانگ، ۲۰۱۱). در ایران علوی، جنتی‌فرد، اسلامی و رضاپور (۱۳۹۰) در بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی این مقیاس در کاربران دانشجوی اینگونه گزارش نمودند: روایی هم‌زمان ($0/78$ ، $0/81$)، روایی افتراقی ($0/62$) و آلفای کرونباخ ($0/7$) پایایی به روش دونیمه‌سازی ($0/64$) و اعتبار به روش بازآزمایی ($0/47$) آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر $0/72$ به دست آمد.

پرسشنامه سنجش کارکرد خانواده: این پرسشنامه ۶۰ سؤالی است. این پرسشنامه برای اندازه‌گیری ابعاد مدل مک مستر از کارکرد خانواده یعنی شش بعد (حل مسئله، ارتباطات، نقش‌ها، پاسخ‌گویی عاطفی، آمیختگی عاطفی و کنترل رفتار) ساخته شده است و همچنین یک ارزیابی از کارکرد کلی خانواده به دست می‌دهد، بنابراین دارای ۷ خرده مقیاس است. نمره گذاری آن به صورت لیکرت ۴ درجه‌ای صورت می‌گیرد، به طوری که نمرات بالاتر نشان‌دهنده کارکرد ناسالم‌تر است (ثناپی، ۱۳۸۵)، طبق گزارش ثناپی (۱۳۸۵) اعتبار این مقیاس در مطالعات مختلف ایرانی بررسی شده است، به طوری که همسانی درونی آن برای هر کدام از خرده مقیاس‌ها بین $0/84$ تا $0/90$ و همچنین روایی هم‌زمان آن $0/86$ گزارش شده است. در مطالعه زاده محمدی و ملک خسروی (۱۳۸۵) ضریب آلفای کرونباخ هر خرده مقیاس بالاتر از $0/66$ گزارش شده است. در تحلیل عامل انجام شده ابعاد سازه‌ای این مقیاس تأیید شده است. آلفای کرونباخ این مقیاس در پژوهش حاضر $0/77$ به دست آمد.

شیوه اجرا

با مراجعه به مدارس مورد نظر در منطقه ۵ تهران و پس از کسب هماهنگی با مسئولین مدارس و کسب اجازه، در جلسه‌ای جداگانه در کنار دانش‌آموزان، اهداف و منوط پژوهش توضیح داده شد و بعد از کسب رضایت این افراد پرسشنامه‌های پژوهش در میان شرکت‌کنندگان توزیع شد و در حین پاسخگویی نیز آزمون‌گیرنده حضوری فعال داشته تا پاسخگویی سوالات احتمالی افراد باشد.

نتایج

میانگین سنی گروه آزمایش $14/61$ سال با انحراف معیار $3/85$ سال و میانگین سنی گروه آزمایش نیز $15/80$ سال با انحراف معیار $2/66$ سال بود. در گروه طلاق $0/43$ درصد در دوره اول متوسطه و $0/57$ درصد در دوره دوم متوسطه و در گروه عادی نیز $0/48$ درصد در دوره اول متوسطه و $0/52$ درصد در دوره دوم متوسطه مشغول به تحصیل بودند. شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش به تفکیک گروه‌ها در جدول ۱ گزارش شده است.

در ادامه به منظور مقایسه دو گروه در اعتیاد به اینترنت، کارکرد خانواده و سبک دلبستگی، از تحلیل واریانس چندمتغیری استفاده شد. یکی از مفروضه‌های این تحلیل، همگنی ماتریس‌های واریانس-کواریانس می‌باشد که نتایج آزمون باکس حکایت از برقراری این مفروضه داشت ($P > 0/01$ ؛ $F(105-18954/068) = 1/29$ ؛ $P > 0/05$)، $F(105-18954/068) = 1/18$ ، $P > 0/05$)، $M = 1/29$ ، $F = 1/18$ ، $P > 0/05$)، نتایج واریانس‌های خطاست که نتایج آزمون لوین حاکی از همگنی واریانس‌های در متغیرهای مورد بررسی در دو گروه بود ($P > 0/05$). نتایج آزمون تحلیل واریانس چندمتغیری نشان داد که حداقل در یکی از متغیرهای وابسته تفاوت معناداری بین دو گروه وجود دارد ($P < 0/001$) $F = 14/65$ ، $\lambda = 2/44$ ، $F = 14/65$ ، از این رو به منظور بررسی الگوهای تفاوت از تحلیل واریانس تک متغیری استفاده شد.

جدول ۱

شاخص‌های توصیفی و نتایج تحلیل واریانس متغیرهای پژوهش دو گروه

متغیر	گروه طلاق		گروه عادی		سطح معنی‌داری
	میانگین	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	
اعتیاد به اینترنت	۴۹/۲۲	۲۱/۸۵	۴۱/۰۱	۲۲/۳۲	۴/۸۴۰
سبک دلبستگی ایمن	۱۲/۸۴	۵/۳۳	۱۴/۷۷	۵/۸۶	۴/۱۴۲
سبک دلبستگی دوسوگرا	۱۵/۵۷	۵/۶۳	۱۲/۴۷	۴/۵۹	۱۲/۷۳۶
سبک دلبستگی اجتنابی	۱۳/۹۴	۵/۲۷	۱۲/۶۲	۵/۰۳	۲/۲۷۶
حل مساله	۱۳/۴۵	۳/۵۴	۱۶/۳۲	۴/۶۵	۷/۵۴۵
ارتباط	۱۴/۵۱	۴/۲۴	۱۷/۲۵	۲/۲۴	۹/۵۲۹
نقش‌ها	۱۵/۰۸	۳/۴۷	۱۶/۶۲	۳/۵۵	۰/۶۷۸
پاسخ‌دهی عاطفی	۱۷/۳۸	۲/۸۷	۱۱/۲۲	۳/۸۹	۶/۷۵۳
مشارکت عاطفی	۱۶/۴۱	۳/۱۴	۱۲/۶۴	۴/۵۰	۳۵/۱۲۵
کنترل رفتار	۱۹/۲۶	۳/۴۱	۱۳/۱۴	۳/۱۴	۳۹/۶۹۳
کارکرد عمومی	۱۳/۲۲	۴/۰۲	۱۶/۰۸	۲/۵۱	۹/۶۶۳

با توجه به جدول ۱، نتایج نشان می‌دهد که اعتیاد به اینترنت، سبک دلبستگی ایمن و سبک دلبستگی دوسوگرا و همچنین مولفه‌های کارکرد خانواده شامل حل مساله، ارتباط، پاسخ‌دهی عاطفی، مشارکت عاطفی، کنترل رفتار و کارکرد عمومی تفاوت معناداری وجود دارد ($P < 0.01$). در سایر متغیرها تفاوت معناداری بین گروه‌ها وجود نداشت ($P > 0.05$). در ادامه نیز نتایج سطوح مختلف اعتیاد در بین دو گروه نشان داد در سطوح اعتیاد به اینترنت در گروه عادی ۴۰ درصد افراد در دامنه‌ی طبیعی، ۴۲ درصد در دامنه‌ی خفیف، ۱۶ درصد در دامنه‌ی متوسط و ۱ درصد در دامنه‌ی شدید قرار دارند. در حالی که، در گروه طلاق ۱۵ درصد افراد در دامنه‌ی طبیعی، ۳۴ درصد در دامنه‌ی خفیف، ۴۴ درصد در دامنه‌ی متوسط و ۷ درصد در دامنه‌ی شدید قرار دارند.

بحث

پژوهش حاضر با هدف بررسی سبک‌های دلبستگی و اعتیاد به اینترنت در فرزندان طلاق انجام شد. نتایج نشان داد فرزندان طلاق از سطوح بالای سبک دلبستگی دوسوگرا و سطوح کمتر سبک دلبستگی ایمن برخوردار هستند. این نتایج با نتایج اسبارا و بورلی (۲۰۱۸)، سیروانلی (۲۰۰۵) و رولوفز، مسترز، ترهام، بامیلز و موریس (۲۰۰۶) همسو است. طلاق والدین پیش‌بین مشکلات رفتاری و دلبستگی کودکان است (رولوفز و همکاران، ۲۰۰۶) و مشکلات بین فردی در بزرگسالی را پیش‌بینی می‌کند و این فرزندان نگرش‌های ناکارآمد ارتباطی بیشتری دارند (کلسی، ۲۰۱۳). دلبستگی تمام جنبه‌های زندگی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (رولوفز و همکاران، ۲۰۰۶) و یک فرایند دوسویه از ارتباط هیجانی است که رشد روان‌شناختی، فیزیکی و شناختی کودک را تحت تأثیر قرار می‌دهد و بنایی برای اعتماد و بی‌اعتمادی کودک به شمار آمده و چگونگی ارتباط کودک با دنیا را مشخص می‌سازد (اسبارا و بورلی، ۲۰۱۸). والدین می‌توانند زمینه‌ساز آسیب‌پذیری فردی برای بیماری‌های روانی یا مشکلات رفتاری بعدی باشند (حالات و هاروادگلو، ۲۰۱۰). بزرگسالانی که در کودکی طلاق را تجربه کرده‌اند، رضایت کمتری از خانواده و دوستان داشته و اضطراب بیشتری دارند (سیروانلی، ۲۰۰۵). فرزندان این نوع خانواده‌ها دلبستگی ناایمن را در دیگر موقعیت‌ها از جمله روابط با همسالان نیز تجربه می‌کنند (کلسی، ۲۰۱۳).

همچنین نتایج نشان داد فرزندان طلاق در مؤلفه‌های کارکرد خانواده شامل حل مساله، ارتباط، پاسخ‌دهی عاطفی، مشارکت عاطفی، کنترل رفتار و کارکرد عمومی با گروه عادی تفاوت دارند که همسو با مطالعات ایمانی، شیرالی‌نیا (۱۳۹۴) و خسروی و صحرايي (۱۳۹۰) است. کارکرد خانواده سلامت جسمانی، اجتماعی و هیجانی فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (سیلبورن؛ زوبریک، دمایو، شفر و گریفین، ۲۰۰۶). فرد دارای اعتیاد در مسیر درمان خود نیاز به دریافت حمایت از جانب خانواده دارد (لیوو، لی، لو، لئو و زانگ، ۲۰۱۰). در خانواده با کارکرد ناپه‌نچار دامنه‌ی هیجانات ابراز شده بسیار محدود است و اعضای آن هیجان‌ات خود را به درستی نمی‌شناسند (زاده محمدی و ملک خسروی، ۱۳۸۵). (شی، وانگ و زو، ۲۰۱۷). مدل رفتاری مک‌مستر بر شش بعد متمرکز شده است که شامل: حل مسئله، ارتباط، نقش‌ها، پاسخ‌دهی عاطفی، تعلق عاطفی و کنترل رفتار است (ژین، ژینگ، پنگفی، هورو و هانگ، ۲۰۱۸). اختلال روانی یکی از اعضای خانواده و یا فقدان و جدایی یکی از والدین در خانواده پیش‌بینی کننده کارکرد خانوادگی ضعیف با روابط خانوادگی آسیب دیده است. (ایمانی، شیرالی نیا، ۱۳۹۴).

از دیگر یافته‌های پژوهش میزان بیشتر اعتیاد به اینترنت در فرزندان طلاق در مقایسه با فرزندان عادی بود که همسو با یافته‌های دوموکوس و همکاران (۲۰۱۱) است. دل‌بستگی ایمن باعث افزایش رضایت از زندگی، حمایت اجتماعی همسالان و بهبود سلامت روان می‌شود (حمیدی، ۲۰۰۶). همچنین احساس دل‌بستگی مطلوب نسبت به والدین، دوستان و افراد جامعه باعث می‌شود که نوجوان بتواند در تحصیلات و شغل خود از احساس خودکارآمدی بالایی برخوردار باشد (اوتاوی، ۲۰۱۰). یکی از عوامل تأثیرگذار بر اعتیاد به اینترنت، سبک دل‌بستگی است (کولینز و فنی، ۲۰۰۴). (شورمانسی، شورمانسی، گوکلو و کنکان، ۲۰۱۴). استفاده زیاد از اینترنت با توانایی نوجوانان در زمینه برقراری روابط خانوادگی رابطه معکوس دارد (فلوروس و سیموس، ۲۰۱۳). اعتیاد به اینترنت با سبک دل‌بستگی ایمن رابطه معکوس و با سبک دل‌بستگی دوسوگرا و اجتنابی رابطه مستقیم دارد و سبک دل‌بستگی دوسوگرا، نسبت به دو سبک دیگر، بیشتر پیش‌بینی کننده اعتیاد به اینترنت است (لین، هووانگ و هیوو، ۲۰۰۵). در ارتباط افراد معتاد به اینترنت با والدین خود اختلال وجود دارد (اینکلز، هیدالگو و مندز، ۲۰۰۵). بی‌توجهی بیشتر والدین به فرزندان خود، اعتیاد به اینترنت را می‌تواند توجیه کند (توربرگ و لیورز، ۲۰۰۵). افراد دارای سبک دل‌بستگی ایمن هنگام مواجهه با تنیدگی‌های هیجانی حمایت اجتماعی را جستجو می‌کنند، در حالی که افراد دارای سبک دل‌بستگی نایمن برای خودنظم‌دهی عاطفی به روش‌های دیگری مانند مصرف مواد و استفاده بیش از حد از اینترنت پناه می‌برند (توربرگ و لایورز ۲۰۰۵).

منابع

- ایمانی، مهدی؛ شیرالی نیا، خدیجه (۱۳۹۴). نقش کارکرد و فرآیند خانواده در اعتیاد به اینترنت نوجوانان. *مشاوره و روان درمانی خانواده*. ۵، ۱۴۳-۱۶۵.
- ثنائی، باقر (۱۳۸۵). *مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج*. تهران: بعثت.
- خسروی، زهره، صحرايي، علیزاده (۱۳۹۰). رابطه اعتیاد به اینترنت با عملکرد خانواده و سلامت روان در دانش آموزان. *مطالعات روانشناختی*. ۸، ۵۹-۸۳.
- زاده محمدی، علی؛ و ملک خسروی، غفار (۱۳۸۵). بررسی مقدماتی ویژگی‌های روان سنجی و اعتباریابی مقیاس سنجش کارکرد خانواده، *فصلنامه خانواده پژوهی*، ۱۲، ۶۹-۸۹.
- عاصمی، زهرا؛ زارع، حسین؛ علیپور، احمد؛ غباری بناب، باقر (۱۳۹۴). اثربخشی برنامه مداخله ای کودکان طلاق بر راهبردهای خودکنترلی آن‌ها. *فصلنامه روانشناسی کاربردی*، ۵، ۱۴۵-۱۶۸.
- علوی، سیدسلمان؛ جنتی فرد، فرشته؛ اسلامی، مهدی؛ رضاپور، حسین (۱۳۹۰). تعیین روایی و پایایی پرسشنامه تشخیصی اختلال اعتیاد به اینترنت در کاربران دانشجو. *مجله تحقیقات علوم پزشکی زاهدان*، ۱۳، ۳۴-۳۸.
- کاویان، مینا؛ خجسته‌کاشانی، امیر؛ تهامی، الهام (۱۳۹۶). کمک‌های اولیه روانشناختی برای کودکان طلاق: یک مطالعه مروری. *فصلنامه رویش*، ۵، ۱۴-۲۷.
- کریمی، سهیلا؛ فخرآذری، صفورا؛ قاسم زاده، عزیزرضا (۱۳۹۳). اثربخشی مشاوره گروهی با رویکرد شناختی رفتاری در کاهش افسردگی کودکان طلاق. *مجله نظام پزشکی*، ۴، ۳۱-۴۲.
- Akbari, B. (2016). The religious attitude within psychological hardiness attachment styles among students who appeal for divorce. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 26, 1-8.
- Botey, A. P., & Kulig, J. C. (2014). Family functioning following wildfires: recovering from the 2011 slave lake fires. *Journal of Child and Family Studies*, 23, 1471-83.
- Chung, K., & Choi, E. (2014). Attachment styles and mother's well-being among mothers of preschool children in Korea: The mediating role of marital satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 69, 135-139.
- Doinita, N. E., & Maria, N., D. (2015). Attachment and Parenting Styles. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 203, 199-204.
- Domokos, L., Cretu, C., Nagy, H., & Mihai, A. (2011). P01-83 - The role of parents' divorce in adolescents' internet addiction. *European Psychiatry*, 26, 83. doi:https://doi.org/10.1016/S0924-9338 (11)71794-1
- Floros, G., & Siomos, K. (2013). The relationship between optimal parenting, Internet addiction and motives for social networking in adolescence. *Psychiatry Research*, 209, 529-534.
- Halat, M. I., & Hovardaoğlu, S. (2010). The relations between the attachment styles, causality and responsibility attributions and loneliness of the married couples in the context of the investment model. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 5, 2332-2337.
- Hamidy, F. (2006). The investigation of attachment style with marital satisfaction in married teacher students. *The quarterly of family research*, 9, 5-7.
- Inglés, C. J., Hidalgo, M. D., & Méndez, F. X. (2005). Interpersonal difficulties in adolescence: A new self-report measure. *European Journal of Psychological Assessment*, 21, 11-22.
- Joo, B. S. (2005). Attachment styles of parenting and non-parenting adolescents. *Journal of Family Issues*, 23, 409-426.
- Karim, A. K. M. R., & Nigar, N. (2014). The Internet Addiction Test: Assessing its psychometric properties in Bangladeshi culture. *Asian Journal of Psychiatry*, 10, 75-83.
- Kelsey, M. (2013). The attachment styles of an adult-child of divorce: The effect of interparental conflict on parent-adult child attachment and adult romantic attachment. Ph.D dissertation. Bowling Green University Press.

- Lam, L. T. (2015). Parental mental health and Internet Addiction in adolescents. *Addictive Behaviors*, 42, 20-23.
- Lin, C., Hua Wang, C., & Huei Wu, C. (2005). The influence of attachment style and Internet interpersonal interactions on Internet addiction. *Chinese Psychological Association*, 47(3), 309-319.
- Liu, H., Li, J., Lu, Z., Liu, W., & Zhang, Z. (2010). Does Chinese culture influence psychosocial factors for heroin use among young adolescents in China? A cross-sectional study. *BMC Public Health*, 10, 2359-2368.
- Mazaheri, N. G., & Hosseinsabet, F. (2017). Predicting Internet Addiction Based on Sensation Seeking: Mediation Effect of Attachment Styles. *Practice in Clinical Psychology*, 5, 195-202.
- Miller, I. W., Ryan, C. E., Kietner, G. I., Bishop, D. S., & Epstein N, B. (2000). The McMaster approach to families: theory, assessment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22, 168-189.
- Mota, C. P. & Matos, P. M. (2009). Attachment, conflict and self-esteem in adolescents from intact and divorced families. *Psicol Reflex Crit*, 22, 344-352.
- Pietromonaco, P. R., & Beck, L. A. (2018). Adult Attachment and Physical Health. *Current Opinion in Psychology*, 25, 115-120.
- Roelofs, J., Meesters, C., ter Huurne, M., Bamelis, L., & Muris, P. (2006). On the Links Between Attachment Style, Parental Rearing Behaviors, and Internalizing and Externalizing Problems in Non-Clinical Children. *Journal of Child and Family Studies*, 15, 319-327.
- Sbarra, D. A., & Borelli, J. L. (2018). Attachment Reorganization Following Divorce: Normative Processes and Individual Differences. *Current Opinion in Psychology*. 25, 15-20.
- Şenormancı, Ö., Şenormancı, G., Güçlü, O., & Konkan, R. (2014). Attachment and family functioning in patients with Internet addiction. *General Hospital Psychiatry*, 36, 203-207.
- Shi, X., Wang, J., & Zou, H. (2017). Family functioning and Internet addiction among Chinese adolescents: The mediating roles of self-esteem and loneliness. *Computers in Human Behavior*, 76, 201-210.
- Silborn, S., Zubrick, S., De Maio, J., Shepherad, C., Greeffin, J. (2006). The western Australian Aboriginal child health survey: strengthening the capacity of Aboriginal children, families and communities. Perthicurtin University of technology and telethon institute for child health research students. *College Student Journal*, 33, 312-318.
- Sirvanli-Ozen, D. (2005). Impacts of Divorce on the Behavior and Adjustment Problems, Parenting Styles, and Attachment Styles of Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 42, 127-151.
- Stavropoulos, V., Alexandraki, K., & Motti-Stefanidi, F. (2013). Recognizing internet addiction: Prevalence and relationship to academic achievement in adolescents enrolled in urban and rural Greek high schools. *Journal of Adolescence*, 36, 565-576.
- Testa, R., Grandinetti, P., Pascucci, M., Bruschi, A., Parente, P., Pozzi, G., & Janiri, L. (2017). Attachment styles and severity of pathological gambling: Preliminary evaluations. *European Psychiatry*, 41, 53-96.
- Torberg, F. A., & Lyvers, M. (2005). Attachment, fear, intimacy and differentiation of self among clients in substance disorder treatment facilities. *Journal of Addictive Behaviors*, 22, 154-76.
- Xin, M., Xing, J., Pengfei, W., Houru, L., & Hong, Z. (2018). Online activities, prevalence of Internet addiction and risk factors related to family and school among adolescents in China. *Addictive Behaviors Reports*, 7, 14-18.